

Republika Hrvatska
Ministarstvo vanjskih i europskih poslova
Ministar

Dr. Thomas Bellut

Intendant Drugog programa njemačke televizije (ZDF)

CC:

Dr. Peter Frey

Glavni urednik Drugog programa njemačke televizije (ZDF)

Zagreb, 29. studenog 2019.

Otvoreno pismo:

Dokumentarni film ZDF-a „Balkan u plamenu: Jugoslavija – bačva baruta“ (3/3)

Poštovani gospodine Dr. Bellut,

nakon što su nam brojni gledatelji ZDF-a skrenuli pozornost na dokumentarnu seriju „Balkan u plamenu: Jugoslavija – bačva baruta“ i nakon što smo u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova RH pogledali i detaljno analizirali spomenutu dokumentarnu seriju u tri dijela koja je prikazivana ljetos, smatram uputnim napisati Vam ovo pismo.

Iznimno cijenim nastojanja ZDF-a da dokumentarnim filmovima, koji se temelje na opsežnim istraživanjima, objasni kompleksna povijesna pitanja njemačkom i međunarodnom gledateljstvu. Priznajem i to da su novinari i producenti koji su bili angažirani na dokumentarnoj seriji „Balkan u plamenu: Jugoslavija - bačva baruta“ uložili velik trud kako bi

složeni tijekom raspada Jugoslavije, o kojem se često vode kontroverzne rasprave, prikazali u nužno ograničenom vremenskom okviru.

Kako bih pridonio boljem razumijevanju važnih procesa i uzroka raspada te kasnijeg osnivanja novih država u srednjoj i jugoistočnoj Europi, želim činjenicama opovrgnuti niz tvrdnji iznesenih u dokumentarnom filmu i ukazati na neke nespomenute, a važne činjenice. To činim u nadi da bi naša pojašnjenja mogla biti uzeta u obzir u budućim dokumentarnim filmovima ZDF-a.

„Balkan u plamenu: Jugoslavija – bačva baruta“ – 1. dio

1. U kontekstu zaoštavanja jugoslavenske političke krize početkom devedesetih godina u prvom dijelu Vaše dokumentarne serije navodi se da „suverenitet prva traži Hrvatska“. No činjenica je da je u sklopu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije godinama, sve do završne faze jugoslavenske krize, Socijalistička Republika Slovenija bila pokretačka snaga u borbi za veću samostalnost republika i jasan otpor politici dominacije srpskog komunističkog vodstva na čelu sa Slobodanom Miloševićem. Budući da je komunistički režim u Hrvatskoj bio mnogo rigidniji u odnosu na onaj u Sloveniji i da je u Savezu komunista Hrvatske utjecaj Srba bio nadproporcionalan, Zagreb se samo plaho priklanjao slovenskim stavovima. Čak i nakon proljeća 1990. kada su prvo u Sloveniji, a potom i u Hrvatskoj, demokratski izabrane vlade preuzele dužnost, Slovenija je ostala predvodnica u obrani od širenja beogradske dominacije na cijelu Jugoslaviju, ali je od tada dobivala i jasnu podršku Hrvatske na zajedničkom putu prema demokratskim promjenama i faktičkoj suverenosti obiju zapadnih jugoslavenskih republika. Prema tekstu Ustava socijalističke Jugoslavije republike su formalno bile nositelji suvereniteta Jugoslavije, s pravom na samoodređenje i odcjepljenje od federativne države. Demokratski legitimirane vlade u Sloveniji i Hrvatskoj suprotstavile su se starim komunističkim strukturama u Beogradu i zauzimale se za osnivanje demokratske jugoslavenske konfederacije. Važno je spomenuti predvodničku ulogu Slovenije kako bi bilo moguće ispravno ocijeniti položaj Hrvatske početkom devedesetih godina kada su se poduzimali pokušaji rješavanja jugoslavenske krize političkim putem.
2. U uvodnoj ocjeni prvog demokratski izabranog, nekomunističkog predsjednika Hrvatske Franje Tuđmana, navodi se: „Tuđman želi odcjepljenje od Jugoslavije i za to prihvaća mogućnost rata.“ Slično kao baltičke zemlje u odnosu prema Moskvi ili nedugo prije toga građani DDR-a u odnosu prema diktaturi SED-a, demokratske vlade Slovenije i Hrvatske, uz podršku velike većine građana, pokušavaju se oduprijeti pritisku Beograda i prijetnjama vojnom intervencijom Jugoslavenske narodne armije (JNA). Kao de facto nenaoružana zemlja, Hrvatska poduzima sve što je u njenoj moći kako bi izbjegla oružani sukob. To nije nalagala samo želja za mirom, nego i logika potpuno nejednakih omjera snaga. Hrvatska je raspolagala razmjerno slabim i lako naoružanim policijskim snagama (jer je JNA u Hrvatskoj povukla oružje takozvane

Teritorijalne obrane, što se nije bilo dogodilo u Sloveniji), a Srbija je preuzela kontrolu nad jugoslavenskom vojskom. Slovenija i Hrvatska težile su političkom rješenju, htjele su izbjeći oružani sukob te su čak i nakon početka intervencije JNA u objema zemljama prihvaćale i podržavale sve pokušaje posredovanja Europske zajednice i kompromisne prijedloge. Da su međunarodna zajednica i EZ, slično kao u slučaju baltičkih država, jasnije podržale demokratski artikulirane težnje za neovisnošću Slovenije i Hrvatske koje su bile moguće prema jugoslavenskom ustavu, Beograd bi sigurno bio ustuknuo. Argumente u tom smjeru još su prije početka ljeta 1991. iznosili mnogi njemački mediji, ali i političari vladajuće koalicije, pa i oporbeni SPD (Karsten Voigt, Nobert Gansel). Ipak, mnoge europske vlade, isto tako i Washington, u tom trenutku još nisu bile spremne napustiti stari način razmišljanja i obuzdati Beograd jer su bile pod velikim utjecajem što su ga jugoslavenske i srpske komunističke strukture i dalje imale na međunarodnom planu. K tomu, u Zapadnoj Europi postojao je nemali broj nositelja političkog utjecaja koji zbog ideoloških razloga nije odustajao od iluzije „jugoslavenskog Trećeg puta“. Zbog svega toga u proljeće 1991. nije iskorišten ključni trenutak za razmjerno jednostavan angažman međunarodne zajednice protiv prijetnji Slobodana Miloševića i Jugoslavenske narodne armije kojim bi se očuvao mir. Nažalost, Milošević i Jugoslavenska narodna armija, koja je bila pod kontrolom Srbije, to su oklijevanje Zapada protumačili kao zeleno svjetlo za vojnu intervenciju.

„Balkan u plamenu: Jugoslavija – bačva baruta” – 2. dio

3. Pozadinska objašnjenja iznesena u prvim dvjema točkama već pokazuju da ocjena „... ideološki potpaljivači zovu se Tuđman i Milošević. Dvojica bezobzirnih nacionalista koji dovode do prelijevanja čaše ...“ ne odgovara realnosti. Nedvojbeno je da ni Franjo Tuđman, ni hrvatska vlada u tim teškim vremenima nisu uvijek činili sve ispravno, ali Franju Tuđmana izjednačavati sa Slobodanom Miloševićem kao „potpaljivačem“ krvavog raspada Jugoslavije znači uspoređivati ih bez uporišta u činjenicama. Uostalom, to jasno proizlazi i iz Vašeg dokumentarnog filma. U njemu je uloga koju je imao Milošević dobro predstavljena i njemu je, s pravom, posvećeno najviše vremena, iz čega postaje očita njegova odgovornost. U Vašem dokumentarnom filmu prikazan je Miloševićev govor na Kosovu u lipnju 1989. u kojem on prijeti oružanim sukobom zbog razilaženja u mišljenjima u Jugoslaviji. U to doba u Hrvatskoj je na vlasti još bilo staro rigidno krilo hrvatskih komunista s predsjednikom Centralnog komiteta Saveza komunista Stankom Stojčevićem na čelu. Stojčević je bio etnički Srbin iz Hrvatske i sasvim sigurno nije davao povoda za Miloševićeve prijetnje. Tek godinu dana poslije toga u Hrvatskoj dolazi do demokratskih promjena. U svim četirima jugoslavenskim ratovima Milošević i jugoslavenska, a poslije srpska vojska kao instrument velikosrpske politike bili su na jednoj strani, dok su Slovenija, zatim Hrvatska, BiH i u konačnici Kosovo bili na drugoj. Već takvo činjenično stanje dovoljno govori samo po sebi.
4. Tvrdnja da je Tuđmanov uzor za mladu, hrvatsku demokraciju bila „neovisna Hrvatska iz 1941., Hitlerova marionetska država u kojoj su vladali ustaše“, posvema je promašena uzmu li se u obzir Tuđmanov životni put, njegovi nazori i politika. Tuđman

je bio Titov partizan, i to je u dokumentarnom filmu ispravno spomenuto. Na strani antifašističkih partizana aktivni su bili i njegov brat i otac. Brat mu je poginuo u ratu, a otac i pomajka nedugo su nakon završetka rata smrtno stradali pod nerazjašnjenim okolnostima. Već zbog tih osobnih razloga fašistička, ustaška marionetska država sasvim sigurno nije bila uzor Franji Tuđmanu. Naprotiv, Tuđman se borio za demokraciju i pravo Hrvatske na nacionalno samoodređenje. On je Hrvatsku vidio u Europskoj zajednici slobodnih naroda, što je ujedno bio deklarirani cilj njegove državne politike. U osnivačkim dokumentima njegove stranke, Hrvatske demokratske zajednice (HDZ), i u mnogim govorima Tuđman se jasno poziva na pozitivna postignuća hrvatske ljevice, iz koje je i sam politički potekao. To u što je Tuđman vjerovao još jasnije izlazi na vidjelo pri sastavljanju preambule novog demokratskog Ustava Hrvatske iz 1990. On se zauzeo za to da se u preambuli državna suverenost Hrvatske u razdoblju Drugoga svjetskoga rata definira nasuprot takozvanoj „Neovisnoj Državi Hrvatskoj“, osnovanoj 1941. uz potporu sila Osovine, i za to dobiva potporu svih važnih političkih snaga u Hrvatskoj. U tom smislu, hrvatski Ustav poziva se izravno na odluke Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (iz 1943.) kao najvišeg nositelja državne suverenosti i na kasnije donesene socijalističke Ustave Hrvatske (do 1990.) Cjelokupni ustavnopravni poredak Hrvatske koji je uspostavljen za Tuđmanova vladanja temelji se na osudi ustaškog režima.

5. Jednako problematičnom smatramo tvrdnju da „Tuđman preuzima fašističko znakovlje“ kao i tvrdnju koju je u razgovoru iznijela Laura Silber „da je šahovsko polje za Srbe u mnogim aspektima imalo značenje slično kukastom križu“. Crveno-bijelo šahovsko polje stoljećima je prisutno kao hrvatski grb. Ono je tako bilo središnji element grba Socijalističke Republike Hrvatske u Titovoj Jugoslaviji, dio grba Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (koja je poslije preimenovana u Jugoslaviju) u razdoblju između dvaju svjetskih ratova, stoljećima je bila grb Kraljevine Hrvatske u personalnoj uniji i državnoj zajednici s Mađarskom i Austrijom te element austrijsko-mađarskog grba do 1918. U vrijeme Kraljevine Jugoslavije šahovsko je polje u svom obiteljskom grbu rabila i srpska kraljevska obitelj. Vizualno povezano s crvenom zvijezdom socijalizma, šahovsko je polje kao grb Socijalističke Republike Hrvatske godinama visjelo usred Beograda, u središnjoj dvorani Savezne skupštine, jugoslavenskog parlamenta. Nogometni klub Dinamo Zagreb taj je grb rabio i u komunističko doba, uvijek naravno u kombinaciji s crvenom zvijezdom. Ni Srbima u Hrvatskoj, ni Srbima u Beogradu ništa od navedenoga nije imalo značenje kukastog križa, jer problem nije bio stari grb sa šahovskim poljem, nego moguća emancipacija Hrvatske od Beograda. Nosivi stup jugoslavenske komunističke diktature i srpske pretenzije na vlast od 1945. bio je da se svaki oblik demokratizacije Hrvatske, a time i neizbježnu političku emancipaciju od Beograda treba izjednačiti s nacionalizmom, fašizmom odnosno ustaškim režimom. Tu je propagandu Beograd osobito snažno širio početkom devedesetih godina, sve kako bi zaustavio demokratske promjene, a poslije opravdavao velikosrpsku agresiju i ratne zločine.

6. Što se tiče oružane pobune dijela Srba u Hrvatskoj protiv novoizabrane, demokratske hrvatske vlasti, pobune koju je inicirala srpska tajna služba, a potporu joj davala Jugoslavenska narodna armija, nekritično se tvrdi da „Tuđman želi otpustiti sve srpske policajce u Kninu i zamijeniti ih Hrvatima.“ No u tom kontekstu nije bilo posrijedi pitanje etničke pripadnosti, nego pitanje priznaju li policajci novoizabranu demokratsku vlast u Zagrebu i poštuju li policijsku hijerarhiju u skladu s važećim hrvatskim i jugoslavenskim propisima. Policajce koji se osamostaljuju i izvršavaju zapovjedi iz drugih središta moći nijedna vlada i nijedna pravna država ne mogu dugoročno tolerirati. Istodobno, bilo je na tisuće etničkih Srba koji su i dalje služili u hrvatskoj policiji i koji su poslije branili Hrvatsku od agresije Jugoslavenske narodne armije.
7. U Vašem dokumentarnom filmu na žalost su posve izostavljene važne činjenice povezane s međunarodnim priznanjem Slovenije i Hrvatske, koje su podržali njemački kancelar Helmut Kohl i ministar vanjskih poslova Hans-Dietrich Genscher, iako iz njemačkih izvora, a posebice iz kvalitetnih izvješća ZDF-a iz tog razdoblja, jasno proizlazi da je međunarodno priznanje Slovenije i Hrvatske od Europske zajednice i drugih država, do kojeg je došlo u zimu 1991./1992., bila prva učinkovita inicijativa međunarodne zajednice protiv Miloševićeve agresije; ta inicijativa presudno je pridonijela okončanju agresije Jugoslavenske narodne armije na Hrvatsku. Nakon priznanja Slovenije i Hrvatske Milošević je prvi put osjetio da je velikosrpski rat koji je on vodio prepoznat kao takav i da međunarodna zajednica neće prihvatiti Jugoslaviju koju bi se na okupu održavalo silom. Nakon priznanja Slovenije i Hrvatske Milošević je najednom izrazio spremnost za poštivanje Sporazuma o prekidu vatre u Hrvatskoj. Tako je međunarodno priznanje Slovenije i Hrvatske mnogima u Hrvatskoj doslovce spasilo život. Ono je, istina, stiglo prekasno da bi se izbjegao rat (vidi točku 2 ovog pisma) i masakr poput onoga u Vukovaru, hrvatskom gradu na Dunavu, koji je u studenom 1991. sravnjen sa zemljom, ali se i tada pokazalo kao učinkovito sredstvo za obuzdavanje Miloševića i Jugoslavenske narodne armije u Hrvatskoj. Smatram da bi bilo važno gledateljima ZDF-a objasniti te okolnosti.
8. U tom kontestu prikazuje se samo izjava povjesničarke Marie-Janine Calic, koja kaže: „Njemačka se tek bila ujedinila i inzistirala je na pravu naroda na samoodređenje, ali Srbi su rekli i mi imamo pravo na samoodređenje, ako srpski narod želi živjeti u jednoj državi, onda mu to treba i dopustiti.“ Tu nedostaje još jedna ključna informacija. U kolovozu 1991. Europska zajednica osnovala je takozvanu „Badinterovu komisiju“, na čelu koje je bio predsjednik francuskog Ustavnog suda Robert Badinter. Ostali članovi bili su predsjednik njemačkog Ustavnog suda Roman Herzog, na funkciji potpredsjednika, te predsjednici ustavnih sudova Italije, Španjolske i Belgije. Zadaća komisije bila je izraditi smjernice za proces razdruživanja Jugoslavije. Nakon temeljite analize Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i drugih odredaba jugoslavenskog i međunarodnog prava „Badinterova komisija“ u svom je mišljenju jasno navela da federalne jedinice, dakle jugoslavenske republike, imaju pravo na samoodređenje i da se njihove postojeće granice u smislu međunarodnoga prava ima

smatrati novim državnim granicama, a da manjine unutar tih granica imaju pravo na standarde zaštite ljudskih prava koji se odnose na manjinske etničke skupine. Na toj su osnovi njemačka vlada i sve ostale članice EZ-a te međunarodna zajednica u cjelini priznale Sloveniju i Hrvatsku. I tu mi se dakle čini važnim gledateljima objasniti važne činjenice, a ne, svjesno ili nesvjesno, probuditi dojam da je njemačka vlada jednostrano primijenila pravo naroda na samoodređenje.

9. Početkom 1992. trećina hrvatskog teritorija bila je pod srpskom okupacijom, što je bilo manje od planiranih velikosrpskih ratnih ciljeva u Hrvatskoj. No zbog međunarodnog priznanja Hrvatske i tada već konsolidirane hrvatske obrane Milošević i JNA odlučili su obustaviti napade na Hrvatsku, a do tada okupirana područja učvrstiti. U dokumentarnom filmu ispravno je prikazano da moć Slobodana Miloševića i Jugoslavenske narodne armije ni nakon rata u Hrvatskoj još nije bila slomljena, pa su tada započeli napad na Bosnu i Hercegovinu. Na početku rata u BiH bosanskohercegovački Hrvati i Muslimani godinu dana zajedno su se borili protiv srpske agresije, no zbog vojne nadmoći Srba gubili su sve više teritorija te su izbjeglički valovi prouzročeni time doveli do jačanja napetosti između bosanskohercegovačkih Hrvata i Muslimana. Izazivanje tih napetosti nedvojbeno je bio dio srpske ratne taktike. Tako dolazi do tragične situacije u kojoj su se bosansko-hercegovački Hrvati i Muslimani, dakle žrtve srpske agresije, zbijeni na uski prostor koji se sve više sužavao, počeli boriti jedni protiv drugih kako bi pravo na posljednja područja koja nisu bila pod srpskom okupacijom mogli polagati isključivo za sebe. To je politički, vojno i moralno najniža točka u odnosu bosanskohercegovačkih Hrvata i Muslimana. Zajedno su tvorili dvije trećine stanovništva, a Srbi su ih zgurali na samo jednu trećinu bosanskohercegovačkog ozemlja. U tim su se ekstremnim uvjetima na strani bosanskohercegovačkih Hrvata i Muslimana na lokalnoj razini često donosile pogrešne odluke, a počinjeni su na žalost i ratni zločini. U dokumentarnom filmu iznesena tvrdnja da su predsjednik Franjo Tuđman i bosanskohercegovački Hrvati zajedno s Miloševićem slijedili dugoročni plan podjele BiH previše je pojednostavljena i opovrgavaju je mnoge činjenice. (I.) Hrvatska je i sama bila žrtvom srpskog osvajačkog rata i trećina hrvatskog teritorija godinama je bila pod srpskom okupacijom. U Hrvatskoj je ubijeno na tisuće ljudi, prognano stotine tisuća, a izravna ratna šteta procjenjuje se na više od 32 milijarde eura. U to vrijeme Hrvatska se borila za vlastiti opstanak, povratak hrvatskog suvereniteta u okvire međunarodno priznatih granica i njihovo očuvanje. (II.) Na referendumu održanom 1992. bosanskohercegovački Hrvati su zajedno s Muslimanima glasovali za neovisnost Bosne i Hercegovine, čime su dokazali vjernost i pripadnost toj državi te omogućili državnost Bosne i Hercegovine. (III.) Hrvatska je bila među prvim državama koje su priznale neovisnost Bosne i Hercegovine. (IV.) Kao što je ispravno opisano u Vašem dokumentarnom filmu, bosanskohercegovački Hrvati jednu su godinu branili BiH zajedno s Muslimanima. Hrvatsko-bošnjački rat (1993.-1994.) okončan je Washingtonskim sporazumom. Nakon toga su bosanskohercegovački Hrvati i Muslimani ponovo zajedno branili zemlju, ali su tada zahvaljujući promijenjenim okolnostima imali više uspjeha. (V.) Važno je istaknuti i to da je gotovo sva humanitarna i vojna pomoć u BiH stizala preko Hrvatske, pa čak i

za vrijeme sukoba između bosanskohercegovačkih Hrvata i Muslimana. Tijekom cijelog rata Hrvatska je primila stotine tisuća muslimanskih izbjeglica i ranjenika i godinama se skrblila za njih, iako je i sama trpjela goleme ratne štete. (VI.) Radi potpunosti informacija ovdje treba dodati da je zbog rata i etničkog čišćenja broj bosanskohercegovačkih Hrvata, jednog od triju konstitutivnih, državotvornih naroda BiH, najviše smanjen u odnosu na prijeratno razdoblje – čak za trećinu. Na temelju navedenih činjenica smatramo da se o ratu u BiH sažeto može reći sljedeće: bosanski Muslimani, koji su poslije nazvani Bošnjacima, strašno su trpjeli tijekom rata u BiH i učinili su velika djela za obranu zemlje, ali bez potpore bosanskohercegovačkih Hrvata i susjedne Hrvatske sigurno ne bi bili uspjeli spasiti Bosnu i Hercegovinu od srpsko-jugoslavenske vojske.

„Balkan u plamenu: Jugoslavija – bačva baruta” – 3. dio

10. U dokumentarnom filmu na vrlo se dojmljiv i potresan način opisuje kako je u srpnju 1995. došlo do genocida u Srebrenici, zaštićenoj UN-ovoj zoni, i taj masakr ne samo da se naziva jednim od najtežih ratnih zločina od Drugog svjetskog rata naovamo, nego se također ispravno ističe da je on bio moguć i zbog nemoći UN-a. U sljedećem tematskom bloku dokumentarno se obrađuje hrvatska vojna operacija „Oluja“ kojom su hrvatska vojska i policija u kolovozu 1995. oslobodile središnji dio Hrvatske od srpskih okupatorskih snaga. U odnosu na operaciju „Oluja“ u dokumentarnom se filmu navodi da je Tuđman nakon četiriju godina srpske okupacije u prvom redu želio „osvetu“, da je cilj bio ponovo osloboditi okupirana područja i „protjerati Srbe iz Krajine“. Nigdje se, nažalost, ne spominje da je zahvaljujući toj legitimnoj operaciji sudbinu Srebrenice u posljednjem trenutku izbjegao Bihać – zaštićena zona UN-a smještena na granici s Hrvatskom i opkoljena srpskim snagama. Opkoljenom Bihaću, u kojem je živjelo mnogo više ljudi nego u Srebrenici, prijetila je opasnost od pada u srpske ruke i ponavljanja strašnih zločina. Strateški gledano, hrvatska operacija „Oluja“, koja je izvedena u svega nekoliko dana, bila je prvi veliki i ujedno presudan vojni poraz za velikosrpski projekt u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Operacija „Oluja“ zapravo je omogućila hrvatsko-muslimansku ofenzivu u Bosni i Hercegovini, a zatim i mirovne pregovore u Daytonu. Neposredno nakon masakra u Srebrenici (u prvoj polovini srpnja 1995.) hrvatski predsjednik Franjo Tuđman i predsjednik BiH Alija Izetbegović potpisali su „Splitsku deklaraciju“ (22. srpnja 1995.), kojom je omogućena suradnja oružanih snaga Republike Hrvatske i oružanih snaga BiH na teritoriju BiH čiji je cilj bio protjerivanje srpske vojske iz područja oko opkoljenog Bihaća i drugih dijelova zemlje. Time se željelo spriječiti da nemoć UN-a, demonstrirana u zaštićenoj zoni Srebrenici, dovede do tragičnih posljedica i u Bihaću. Nakon toga, u prvim je danima kolovoza izvedena opisana operacija „Oluja“. Na žalost, nije spomenuto ni to da je Hrvatska samo dan prije početka ofenzive vodila pregovore s predstavnicima pobunjenih hrvatskih Srba i da su oni odbili plan međunarodne zajednice za mirnu reintergraciju u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske. Važno je spomenuti da su tijekom vojne operacije „Oluja“ hrvatske televizijske i radijske postaje redovito

emitirale pozive hrvatske vlade upućene Srbima na okupiranim područjima da po mogućnosti ostanu u svojim domovima i mirno čekaju na reintegraciju u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske. No većina Srba na tom području, što se ispravno navodi u dokumentarnom filmu, odazvala se pozivu srpskog vodstva u okupiranom Kninu te se povukla zajedno sa srpskom vojskom. Hrvatska država svakom od tih hrvatskih građana jamči pravo vlasništva i pravo na povratak u Hrvatsku. Dio tih hrvatskih građana koji je napustio Hrvatsku u poslijeratnim se godinama vratio u svoju hrvatsku domovinu.

11. S obzirom na hrvatske ratne zločine i njihovo prihvaćanje u hrvatskoj javnosti, povjesničarka Marie-Janine Calic kaže: „...nitko ne govori da su počinjeni ratni zločini, nego da su to sve popratne pojave rata“. Ta tvrdnja nije u skladu s činjenicama. Za ratne zločine počinjene tijekom rata u Hrvatskoj hrvatski su sudovi osudili i hrvatske vojnike, do vojnog čina generala (general Mirko Norac). Drugi postupci još su u tijeku. Pitanje nedopustivog ponašanja i ratnih zločina hrvatskih vojnika godinama je bilo predmetom žučnih rasprava u hrvatskoj javnosti. Danas većina zastupa mišljenje da se Hrvatska legitimno branila na svom vlastitom teritoriju, ali da su pritom, na žalost, pojedini hrvatski vojnici počinili potresne ratne zločine.

Poštovani gospodine Bellut,

nakon ovih pojašnjenja sažetih u jedanaest točaka želimo se na kraju osvrnuti na temeljni pristup dokumentarne serije ZDF-a „Balkan u plamenu: Jugoslavija – bačva baruta“ u kojemu se osjećaju gotovo jugonostalglični ton i simpatiziranje Tita. U dokumentarnom filmu Tita se, istina, naziva diktatorom koji je uspostavio komunističku diktaturu. Ali se isto tako navode brojne ocjene kao što su „Tito je izgledao dobro, bio je simpatičan, imao je plave oči koje su očaravale ... umio je konkretizirati budućnost“, „... nakon rata postao je superzvijezdom. Svi Jugoslaveni željeli su mir i stabilnost, a upravo je on to obećavao.“ Tako se stvara slika kvazi-pozitivnog diktatora i kvazi-pozitivne komunističke diktature. Tito je prikazan kao pozitivan, karizmatičan lik, koji je uspješno „potiskivao stara neprijateljstva“ i „mržnju prema susjedima“. Taj narativ zaključuje se s mišljenjem da su nakon Titove smrti nacionalisti preuzeli glavnu riječ i da je Jugoslavija utonula u ubilački rat. S našeg gledišta takav opis pokazuje koliko su, u određenim krugovima, još uvijek snažni odjeci jugoslavenske propagande i ideološki uvjetovanog idealiziranja bivše Jugoslavije.

Suprotno tom narativu želimo navesti sljedeće: za velik dio građana Jugoslavije Tito je bio osoba koja je ulijevala strah, a komunistička diktatura koju je on uspostavio bila je država sustavne nepravde koja je velik broj ljudi i cijele obitelji obilježila za čitav život. Na žalost, u Vašem se dokumentarnom filmu nijednom riječju ne spominju masovna ubojstva koja su počinili Titovi partizani prije, a posebno nakon kraja rata. Među žrtvama, koje se broje u desetcima tisuća, s jedne su strane bili njemački i talijanski okupatori te domaći kolaboratori koji su prethodno položili oružje i predali se, a s druge strane, građani i cijele

obitelji s djecom koji su po komunističkom tumačenju bili zapreka komunističkoj partiji u preuzimanju vlasti.

Važno je znati da je za antifašističku borbu u Drugom svjetskom ratu postojala široka društvena potpora i da je u njoj sudjelovao velik broj nekomunista. Borba odnosno otpor bio je usmjeren protiv okupatora, protiv ustaškog režima u Hrvatskoj, jednako zločinačkog fašističkog Nedićeva režima u Srbiji, protiv srpskih četnika i drugih kolaboratora. Međutim, komunistička je partija taj oslobodilački pokret do kraja rata iskoristila za svoje ciljeve i provela komunističku revoluciju, koja ni po čemu nije zaostajala za Staljinovim revolucionarnim metodama. Komunisti su likvidirali građanske intelektualce različitih nazora, umjetnike, poduzetnike, nekomunističke radnike i seljake, svećenike i muslimanske vjerske vođe te demokratske političare, ali i partizane koji nisu htjeli podržati takvu praksu.

Tito i njegova komunistička diktatura razorili su temeljne strukture građanskog društva i onemogućavali razvoj novog demokratskog i slobodnog društva više od četiri desetljeća. Kao što se opisuje u Vašem dokumentarnom filmu, nije bilo ni slobode mišljenja, ni slobode medija, ni pravne države. Ali zato su postojali kult ličnosti, represivni državni aparat i politički zatvorenici, sustav špijuniranja te politička ubojstva u zemlji i inozemstvu. Četrdeset i pet godina na brutalan se način sprječavala kritička demokratska rasprava o uistinu gorućim temama društava jugoslavenskih republika.

Suočavanje s prošlošću i razvoj tolerantnog društva onemogućio je upravo Tito. Zanimljivo je da neki intelektualni krugovi u zapadnoj Europi ignoriraju te aspekte i umjesto toga govore o Titu kao o karizmatičnoj osobi i mirotvorcu. Bi li pomirenje Nijemaca i Francuza uistinu bilo uspješno i trajno da se odvalo pod nekim komunističkim diktatorom i pod jednako takvim sustavom vladavine? Ili su to pomirenje tek omogućile zapadnonjemačka i francuska demokracija s demokratski izabranim kancelarom Konradom Adenauerom i demokratski izabranim predsjednikom Charlesom de Gaulleom na čelu?

S našeg gledišta Tito i četrdesetpetogodišnji komunistički sustav vladavine bili su jedna od osnova za Miloševićev uspon i krvavi raspad Jugoslavije.

Kao što je već naglašeno u uvodu ovog pisma, mi želimo pridonijeti boljem razumijevanju tijeka i uzroka raspada bivše Jugoslavije i susljednog nastanka država sljednica u srednjoj i jugoistočnoj Europi te smo otvoreni za dijalog o toj temi.

Hrvatska će dogodine proslaviti 30. obljetnicu svoje demokracije. Taj praznik vremenski će se podudariti s hrvatskim predsjedanjem Vijećem EU-a. U naš program predsjedanja ciljano smo uvrstili samit EU-a i država zapadnog Balkana kako bismo pridonijeli napretku u jugoistočnoj Europi i jačanju pristupne perspektive tih zemalja. Taj je samit utoliko važniji što se trenutno i u Europskoj uniji kritički propitkuje politika proširenja.

U proteklim trima desetljećima u slobodnoj i demokratskoj Hrvatskoj i u Europi postignuto je mnogo. U tom smislu moderna Hrvatska, u kojoj se danas primjerice proizvodi jedan od najbržih električnih automobila u svijetu, optimistično gleda prema budućnosti. Hrvatska je odlučna nastaviti pridonositi jačanju Europske unije jer mi Europsku uniju smatramo

zajedničkim mirovnim projektom europskih nacija i europskim odgovorom na globalne izazove našega doba.

S poštovanjem,

Dr. Gordana Grlić Radman